

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Cap. I. Divisiones Juris propriis verbis depromptæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

TITULUS XI.

DE CONSUETUDINE.

CAPUT PRIMUM.

Decisiones Juris propriis verbis deprompte.

Ubi Leges & Præcepta Particularia deficiunt, tùm ad Consuetudines recurri solet in Galliâ, tamquàm ad Legem aut Generalem aut Municipalem: quare valdè necessarium est nosse, quid in Jure Canonico de eâ statuatur, & quam vim habeat, & quouſque extendatur. Sit itaque

SECTIO I.

Quid sit Consuetudo, & Quæ sit ejus autoritas.

I. Consuetudo est Jus Quoddam Moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cùm deficit Lex. *DIST. I. Cap. 5. Consuetudo. init.*

II. Vocatur Consuetudo, quia in communi est usu. *ibid. §. Porro. fin. Mos est longa Consuetudo de Moribus tantummodò tracta. ibid. Cap. 4. Mos.*

III. Non differt an scripturâ, an ratione Consuetudo consistat. *ibid. Cap. 5. Consuetudo. §. nec differt.*

IV. Longa Consuetudo censetur, quæ tanto tempore est servata, quod in contrarium memoria non existit. *In VI. De Consuetudine. Cap. Consuetudinem. LIB. I. TIT. IV. Cap. 1.*

V. Consuetudo præcedens, & ratio quæ Consuetudinem suavit, tenenda est. *DISTINCT. XII. Cap. 7.*

VI. Consuetudo perhibetur esse Legum Interpretes. *De Verb. Signif. Cap. Abbate. in fin. LIB. V. TIT. XL. Cap. 25.*

VII. Consuetudinis Ususque longævi non levis debet esse autoritas, & plerumque discordiam pariunt Novitates. *De Consuetudine. Cap. Cùm Consuetudinis. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 9.*

VIII. Diuturni Mores consensu Utentium approbati Legem imitantur. *DISTINCT. XII. Cap. 6. Diuturni.*

IX. Consuetudo approbata optima est Legum Interpretes. *ibid. Cap. 8. Cùm Dilectus. §. 1. dictus.*

X. Consuetudo approbata pro Lege servatur in Partibus Gallicanis. *De Arbitris. Cap. Dilecti. LIB. I. DECRET. TIT. XLIII. Cap. 4.*

XI. Sicut Prævaricatores Divinarum Legum, ita Contemptores Ecclesiasticarum Consuetudinum coercendi sunt. *DISTINCT. XI. Cap. 7. In his. fin.*

XII. Juxtâ Municipii cujuslibet Consuetudinem approbatam licet agere. *De in integrum Restitutione. Cap. Constitutus. Colligitur. LIB. I. DECR. TIT. XLI. Cap. 8.*

SECTIO II

Conservatur autoritas CONSUETUDINIS CUM LEGIBUS, Æternâ, Naturali, Divinâ, Humanâ.

I. Cùm Consuetudini veritas suffragatur nihil oportet firmius retineri. *DISTINCT. VIII. Cap. 7. Frustrâ. §. hoc. fin.*

II. Licet Usus vel Consuetudinis non minima sit autoritas, nunquàm tamen Veritati aut Legi præjudicat. *De Sent. & Re Jud. Cap. Cùm causa §. Nos autem. LIB. II. DECR. TIT. XXVII. Cap. 8. Consuetudo sine veritate vetustas erroris est. DIST. VIII. Cap. 8.*

III. Veritati manifestatæ debet Consuetudo cedere. *ibid. Cap. 4. Veritate. init.*

IV. Nemo Consuetudinem Rationi & Veritati præponat: quia Consuetudinem Ratio & Veritas semper excludunt. *ibid. §. Nemo. fin. Dominus non dixit, Ego sum Consuetudo, sed Veritas. ibid. Cap. 5. si Consuetudinem.*

V. Quælibet Consuetudo quantumvis vetusta, quamvis vulgata, Veritati omninò est postponenda; & Usus, qui Veritati est contrarius, abolendus. *ibid. Cap. 5. fin.*

VI. Nemo sanæ mentis intelligit Naturali Juri quæcumque Consuetudine (quæ dicenda est veriùs in hac parte Corruptela) posse aliquatenùs derogari. *de Consuetudine. Cap. Cum tanto. init. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 11. quod est ultimum.*

VII. In his, quæ sunt contrâ Legem Divinam, Consuetudo quavis longa non juvat nec excusat; quia non debet attendi solùm quid sit factum, sed potius quid sit faciendum. *De Electione. Cap. Cùm causam. LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 27.*

VIII. Consuetudo, quæ contrâ Fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur, immota permanere debet. *DISTINCT. XII. Cap. 8. Nos. init.*

IX. Obtentu alicujus Consuetudinis nemo debet contrâ Sanctorum Patrum Constitutiones venire, & quod ad suum non spectat officium vindicare. *De Officio Archidiaconi Cap. Cùm satis. LIB. I. DECR. TIT. XXIII. Cap. 4.*

X. Consuetudo contrâ Ecclesiasticam Libertatem est penitus abolenda. *De Electione. Cap. Cùm terra. LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 14.*

XI. Consuetudo, quæ Canonicis obviat Institutis, nullius debet esse momenti. *De Consuetudine. Cap. Ad nostram. §. Nos igitur. init. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 3.*

XII. Hæc non tam Consuetudo, quàm Corruptela meritò est censenda, quæ profectò Sacris est Canonibus inimica. *ibid. Cap. 7. Cùm Venerabilis. §. postmodùm. fin.*

XIII. Consuetudo Ecclesiasticæ Institutioni inimica, est penitus improbanda. *De Temporibus Ordinationum. Cap. Sanè. LIB. I. DECR. TIT. XI. Cap. 2. med.*

XIV. Consuetudo, ex quâ disrumperetur nervus Ecclesiasticæ Disciplinæ, est irritanda. *ibid. Cap. Cùm inter. §. Nos igitur. fin. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 5.*

XV. Quod ab Apostolicæ Sedis Reçtoribus plena autoritate sancitur, nullius Consuetudinis præpediente occasione, proprias tantùm sequendo voluntates, removeatur, sed firmiter atque inconsulsè teneatur. *DIST. XI. Cap. 2. Consequens est, Consuetudo Loci alicujus Particularis, quæ à Divina Lege & Sanctorum Patrum Institutis, & à Generali Ecclesiæ Consuetudine esse noscitur aliena, debet improbari. De Testamentis. Cap. Cùm esses. §. Quia verò. LIB. III. DECR. TIT. XXVI. Cap. 10.*

XVI. Generaliter est omni Consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. *De Præscriptionibus. Cap. Quoniam. LIB. II. DECR. TIT. XXVI. Cap. 20. quod est ultimum.*

XVII. Licet etiam longæva Consuetudinis non sit vilis autoritas, non tamen est usque adeò valitura, ut vel Juri Positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationalis, & legitime sit præscripta. *De Consuetudine. Cap. Cùm Sancto. fin. LIB. I. DECR. TIT. IV. CAP. II. quod est ultimum.*

XVIII. Si talis fuerit Consuetudo probata, quæ Juri Communi præjudicet, secundùm illam, debet Juxta decernere. *ibid. Cap. 8. Cùm dilectus. §. Quia nobis. fin.*

XIX. Secundùm posteriorem Canonem debet observari.

servari, nisi Consuetudo Ecclesiae, quae scandalum generet, aliter se habere noscatur. *De Cognatione Spirituali*. Cap. *Utrum*. fin. LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 1.

XX. Consuetudinem laudamus, quae tamen contra Fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur. DIST. XI. Cap. 6. *Ex Decretis Pii I. Decreto Septimo habentur in I. LIB. I. Regelli* --- S. GREGORII. *Epistolâ* 75.

XXI. Ex collectis supra Canonibus, sequitur, servandam non esse Consuetudinem, quae repugnat Legibus, vel Aeternae, quae eadem est ac ipsa Veritas; vel Naturali; vel Divina; vel Humanae illarum Executrici; servandam verò, quae derogat tantum Legi purè Humanae; si legitime sit praescripta, id est observata per 40. annos consentiente Superiore. Haec Observatio applicanda est ad sequentes Canones ejusdem generis.

SECTIO III.

De Malâ Consuetudine.

I. **M**ala Consuetudo non minus, quam Perniciosa Corruptela vitanda est. DIST. VIII. Cap. 3. *Mala. init.*

II. Sicut Consuetudo Laudabilis nullâ debet novitate divelli, sic quod noscitur contra Jus Moribus introductum obviâ ratione debet dissolvi. *De Probat. Cap. Sicut initio in integra*. LIB. II. DECR. TIT. XIX. Cap. 2.

III. Nisi citius radicitus evellatur, in Privilegiorum Jus ab Improbis assumitur: & incipiunt pravariationes & varia praesumptiones celerrimè non compressa Privilegiorum more perpetuò celebrari. *ibid.* Consuetudo, quae Legi contraria est, non obstat. *De Juramento Calumnia*. Cap. *Ceterum, fin.* LIB. II. DECR. TIT. VII. Cap. 5.

IV. Nullus tenetur ad observandas Consuetudines abusivas. *De Consuetudine*. Cap. *Ex parte. S. tenere, fin.*

V. Ad Observantiam Consuetudinis, quae Sacris est inimica Canonibus, & de Ambitionis radice procedit, etiam si juramento firmata extiterit, Nullus tenetur. *In VI. De Consuetudine*. Cap. *Consuetudinem*. LIB. I. TIT. IV. Cap. 1.

VI. Consuetudines, quae Ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, decet remittere. *De Consuetudine*. Cap. *Consuetudines*. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 1.

VII. Abusiva est Consuetudo, per quam Quis inducitur ad peccandum, & Bona propria dissipandum. *De Consuetudine*. Cap. *Ex parte*. Rubrica colligit. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 10.

VIII. Quod latenter vel aliâs illicitè introductum est, nullâ debet stabilitate subsistere. *De Regulis Juris*. Cap. *Quod latenter*. LIB. V. DECR. TIT. XLI. Cap. 5.

IX. Episcopus ex Officio sibi commissio iniquam Consuetudinem de Provincia sua debet radicitus extirpare. *De Institutionibus*. Cap. *Ex frequentibus*. LIB. III. DECR. TIT. VII. Cap. 3.

X. Omnia talia, quae neque Sanctarum Scripturarum autoritatibus continentur, nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec Consuetudine Universalis Ecclesiae roborata sunt sed diversorum Locorum diversis Moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix aut omninò nunquam inveniri possint causae, quas in eis instituendis Homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ullâ dubitatione sunt revocanda. DIST. XII. Cap. 12. *Omnia*.

XI. Qui à pravâ Consuetudine averti non possunt, aliquandò cum veniâ suo ingenio relinquendi sunt; ne fortè Pejores existant, si à tali Consuetudine prohibeantur. DIST. IV. Cap. 6. *Denique. S. de ipsâ. med.*

SECTIO IV.

Quomodo sint observandae Variæ Consuetudines.

I. **I**n his rebus, de quibus nihil certi statuit Divina Scriptura, mos Populi Dei, & Instituta Majorum, pro Lege tenenda sunt. DIST. XI. Cap. 7. *In his. init.*

II. Quae contra Mores Hominum sunt flagitia, pro Morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se Civitatis aut Gentis Consuetudine vel Lege firmatum nullâ Civis aut Peregrini libidine violetur: turpis enim omnis Pars est suo Univerfo non congruens. DIST. VIII. Cap. 2. Quae contra. *init.* S. AUG. LIB. III. *Confess. Cap. 8. circa an. 400.*

III. Ecclesiasticae Institutiones, quas Consuetudine roboratas approbavit Usus, eandem vim ad Pietatem habent, ac Dogmata Scripto tradita. *ibid.* Cap. 5. *Ecclesiasticarum. init.*

IV. Illa quae non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto Terrarum Orbe observantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel Plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri. DIST. XII. Cap. 11. *Illâ. init.*

V. Rationabilis Consuetudo Ecclesiae Generalis ab Omnibus est servanda. *De Celebratione Missarum*. Cap. *Perniciosus*. colligitur. LIB. III. DECR. TIT. XLI. Cap. 13.

VI. Sive in Romanâ, sive in Gallicanâ, sive in quâlibet Ecclesiâ aliquid inventum, quod plus Omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas. DIST. XII. Cap. 10. *Novit. GREGOR. I. Epist. ad AUGUSTINUM Anglorum Episcopum* LIB. XII. *Reg. Ep. 31. Cap. 3.*

VII. In Ecclesiâ, quae adhuc in Fide nova est, institutione praecipuâ, quae de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas &c. *ibid. circiter an. 603.*

VIII. Multum convenit, ut solum Corpus Ecclesiae in hac sibimet observatione concordet, quae indè autoritatem habet, ubi Dominus Ecclesiae totius posuit Principatum. DIST. XI. Cap. 3. *Nolite S. satis. fin.* Sumitur ex *Epistola falsè tributa JULIO I.* & est contraria desumptis Canonibus ex S. AUGUSTINO & S. GREGORIO supra relatis.

IX. Nihil obsunt Saluti Credentium diversae pro loco & Tempore Consuetudines, si illis Canonica non obstat autoritas. DIST. XII. Cap. 3. *Scit. ex LEONE IX.*

X. Traditiones Ecclesiasticae, praesertim, quae Fidei non officunt, ita observandae, ut à Majoribus traditae sunt, nec aliorum Consuetudo aliorum contrario More subvertitur. *ibid.* Cap. 4. *Illud.*

XI. Quis nesciat, id, quod à Principe Apostolorum Petro Romanae Ecclesiae traditum est, ac nunc usque custoditur, ab Omnibus debere servari, nec superinduci aut introduci aliquid, quod aut autoritatem non habeat, aut aliundè accipere videatur exemplum. DIST. XI. Cap. 11. *Quis nesciat. init.* quod ultimum est.

XII. Oportet, eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, quos ab eâ principium accepisse non est dubium. *ibid. med.*

XIII. Rationabiles & approbatae Consuetudines cujuslibet Ecclesiae suam habere debent firmitatem. *De Consuetudine*. Cap. *Cum Olim*. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 6. *fin. cum GLOSSA.*

XIV. Cum à Diversis diversâ Consuetudo tenetur, eligendum in hoc casu quod per Consuetudinem diù obtentam ibidem noscitur observatum. *De Decimis*. Cap. *Ad Apostolica. fin.* LIB. III. DECR. TIT. XXX. Cap. 20. Responsum Pontificis GONZALEZ sic legit: *Tu verò eliges in hoc casu, quod nullum vel minus novoris scandalum generari.* GREGORIUS IX. tutius duxit, ut proscriberetur modus quo scandalum vitaretur.

XV. Ubi sunt diversae Consuetudines locorum debet

bet Episcopus Consuetudinem suæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum, inquirere & diligentius imitari. *De Cognatione Spirituali*. Cap. *Super eo*. post *init.* LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 3. & *De Consuetudine* Cap. *Cum Olim*. colligitur. LIB. I. DECR. TIT. IV. Cap. 6. §. *Quocirca*.

XVI. Grave est antiquam Consuetudinem circum-adjacentium Ecclesiarum super his, in quibus diversa est Ecclesiarum Consuetudo, contemnere. *ibid.* *fin.* LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 3.

XVII. In his, quæ de Consuetudine permittuntur alicubi, licet alibi non observantur, debet Episcopus in suâ Ecclesiâ dissimulare ita, quod nec contradicere, nec suum videatur præstare assensum. *ibid.*

XVIII. Gravius videtur, si propter eam Consuetudinem hujusmodi rebus suam indulgeret assensum; cum posset sic in exemplum assumi. *ibid.* *fin.*

XIX. Aut Mos omnium esse servandus; aut si aliquid specialiter dicitur esse concessum præceptum-ve, oportet ostendi. *Dist. C.* Cap. 8. *Contrà Morem*. §. 1. *illud Pater*. *med.*

XX. Consultius Observatæ Consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem & scandalum Populi statuendum, quâdam adhibitâ novitate. *De Consanguinitate &c.* Cap. *Quod Dilectio*. *fin.* LIB. IV. DECR. TIT. XIV. Cap. 3.

SECTIO V.

Quos effectus pariat Consuetudo Legitima.

I. **E**X Consuetudine speciali valent aliqui contrâ Jus Commune Jurisdictionem sibi vindicare ergâ Delinquentes. *De Foro Competenti*. Cap. *Cum convingat*. *fin.* LIB. II. DECR. TIT. II. Cap. 13.

II. Consuetudo derogat Juri Communi etiam in Criminibus. *ibid.* *Glossa* colligit.

III. Antiqua Consuetudo Terræ excusat, quominus puniantur qui Juri Communi non obtemperant. *De Temporibus Ordinationum*. Cap. *Sanè*. *med.* colligitur. LIB. I. DECR. TIT. XI. Cap. 2.

IV. Consuetudo dat Jurisdictionem in Excessibus corrigendis. *De Officio Judicis Ordin.* Cap. *Irrefragabili*. colligitur. LIB. I. DECR. TIT. XXXI. Cap. 13.

V. Per Consuetudinem approbatam, Persona aliàs Inhabiles in Subditos suos ordinariam Jurisdictionem habere noscuntur. *De Arbitris*. Cap. *Dilecti*. §. *Quamvis*. post *init.* LIB. I. DECR. TIT. XLIII. Cap. 4. colligitur.

VI. Consuetudo confert Jurisdictionem etiam Spiritualem. *De Officio Judicis Ordin.* Cap. *Duo simul*. post *init.* LIB. I. DECR. TIT. XXXI. Cap. 9. colligitur.

VII. Consuetudine acquiritur jus eligendi. *C. 7. De Offic. Arch. & Cap. Dilecto*, *ibid.* LIB. I. DECR. TIT. XXIII. C. 10. *CLEMENTINA*. *De Electione*. Cap. *Statutum*. LIB. I. TIT. III. Cap. 7. colligitur.

VIII. Consuetudo Ecclesiæ tollit Jus, & ei præjudicat. *De Cognatione Spirituali*. Cap. *Utrum*. *fin.* *Glossa* colligit. LIB. IV. DECR. TIT. XI. Cap. 1.

IX. Antiqua Consuetudo à Tempore, cujus non extat memoria, introducta, jus sive Privilegium inducit. *De Verborum significatione*. Cap. *Super*. §. 2. *Præterà*. *fin.* *Glossa* colligit. LIB. V. DECR. TIT. XL. Cap. 26.

Recenseri possunt inter præcipuos Consuetudinis effectus, infinitæ propemodum mutationes, quæ à Christo ad nos circa Disciplinam factæ sunt, sicutque in posterum usque ad ultimum ejus Adventum.

SECTIO ULTIMA.

Quomodo probetur Consuetudo?

I. **D**epositionibus Testium probatur Consuetudo. *De Verborum Significatione*. Cap. *Abbate*. §. 2. *Nos*. *init.* LIB. V. DECR. TIT. XL. Cap. 26.

II. Per Majores, qui habere debent de Consuetudine notitiam plenioram, super Controversiis, sollicitè veritas inquirei debet. *De Officio Archidiaconi*. Cap. *Dilecto*. §. *penult.* *ideòque*. LIB. I. DECR. TIT. XXIII. Cap. 10.

III. Per eosdem Majores constare debet de pacificâ sic obtentâ Consuetudine. *ibid.*

IV. Non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cum per Testes probatum est, quod hoc jure usus fuerit. *De Electione*. Cap. *Cum Ecclesia*. §. *Mandamus*. LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 31. *med.*

V. Ecclesia antiquo jure uti liberè debet, maximè si sit notorium, quod in Provincia, Generalis Consuetudo servetur, ut in cæteris Ecclesiis idem obtineat. *ibid.* *fin.*

VI. Unus vel alter actus non sufficit ad præscribendam Consuetudinem. *ibid.* Cap. *Cumana*. LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 50. §. *Cum Decem*. colligitur.

VII. Nemo potest nomine suo allegare Consuetudinem. *ibid.* Cap. *Constitutis*: *Glossa*. Verbo *Quo jure*. LIB. I. DECR. TIT. VI. Cap. 47.

VIII. Maximè valet Consuetudo, cum dici potest quod quasi contradicte Judicid fuerit introducta. *De Verborum significatione*. Cap. *Abbate*. §. 4. *ad hoc*. colligitur. Dicitur *maximè*, quia Judicium contradicte non est necessarium; ut observat GONZALEZ in *C. 1. De Consuetud.* n. 11. ubi addit, Tria sufficere, nempe Usus Longævum, Principis consensum sive cujusvis aliis potestatem Habentis Jus condendi, & causam rationabilem: citatque Celebres Autores, qui docent, Actus Judiciales ad id non requiri. Consentit quoque *Glossa* in Verbo *contradicte Judicio*, declarans, illo opus non esse, nisi in dubio, an ex ter Consuetudo, aliis asserentibus, aliis negantibus.

CAPUT II.

Regule circa Consuetudinem, quoad sensum è Jure desumptæ, cum explicatione Præcedentium Decisionum, tam exemplis quàm variis Divisionibus congruo ordine digestis.

A Rescriptis ad Consuetudinem transeamus Gregorianum ordinem sequentes. Utilior erit hic Tractatus, quàm ille: Plura & Plures respicit, atque ad Praxim multò plus conducit; Tractantes ergò de Consuetudine, discutimus. 1. An sit Pars Juris, Quare, & à Quo Tempore? 2. Quid sit Consuetudo? 3. Quotplex sit Consuetudinum Divisio? 4. Quid cuique Consuetudinum generi conveniat? 5. Quæ sit Consuetudinis vis, & à Quo petatur?

Singula autem Puncta singulis, vel pluribus, pro rei necessitate §§. aliisve Subdivisionibus tractabimus; Cum igitur Primi Puncti discutiendi triplex sit Pars, ideò in tres §§. dividetur; sed unum prius notandum est, quod totius Tractatus quasi Basis est & Fundamentum, nempe rationcinandum de Consuetudine eo modo, quo de Canone, ideòque quod de isto dictum est, ad Consuetudinem extendendum esse.

PUNCTUM PRIMUM.

Circâ Consuetudinem in tres §§. divisum.

§. I.

An Consuetudo sit Pars Juris.

REGULA.

Non alia docet Canon circâ hunc §. quàm quæ sequuntur.

I. Vocatur Jus ab Isidoro. *C. 5. Dist. I.*

II. Di-